

SENSORVEILEDNING

Emnekode:	SAM104 (L-SAM10421, LMUSAM10421, LMUSAM114)
Emnenavn:	Historie, samfunnskunnskap og geografi
Eksamensform:	Muntlig
Dato:	9. mai 2023
Faglærer(e):	Nicola Karcher Håvard Friis Nilsen Gitte Motzfeldt
Sensorer:	Sensorer er Rolf Mikkelsen, Stig Bjørshol og Alf Tomas Tønnessen. Ronald Nolet eksaminerer for Gitte Motzfeldt.

Historie i SAM104

Våren 2023

Eksamineres av Nicola Karcher

Ekstern sensor: Stig Bjørshol

Undervisningen i historie og internasjonal politikk fra 1945 har bestått av følgende hovedtemaer: Kald krig, kommunismens «fall» og avkolonialiseringen. Dessuten fikk studentene en innføring i temaet det flerkulturelle samfunnet. Hovedpoenget i undervisningen har vært å formidle overordnede samfunnsprosesser- og sammenhenger samt sentrale utviklingslinjer, hvordan disse har betinget hverandre, og hvordan disse har påvirket internasjonal politikk og det internasjonale samfunnet frem til i dag.

Når studentene eksamineres i historie og internasjonal politikk, trekker de ett av følgende 2 temaer:

1. Kald krig:

Drøft årsaker, kjennetegn og sentrale prosesser til Den kalde krigen og reflekter over i hvilken grad den fortsatt påvirker det internasjonale samfunnet i dag.

Skisser i korte trekk hvordan du ville formidle temaet i din undervisning i skolen og tilpasse elvene.

Sensorveiledning:

Kandidaten bør kunne analysere hovedlinjer under Den kalde krigen. Hvilken rolle spilte de alliertes forhold til hverandre etter Annen verdenskrig, hvordan kom blokkdannelsen i stand med utgangspunkt i de alliertes okkupasjonszoner i Tyskland, og hvilke sentrale konflikter utviklet seg mellom stormaktene? Her bør Berlin-blokaden og Marshallplanen, Jaltakonferansen og Potsdam-konferansen kunne nevnes. I tillegg bør kandidaten ha en oversikt over de viktigste drivkreftene på US-amerikansk og sovjetisk side i løpet av Den kalde krigen. Kandidaten bør kjenne til uteneuropeiske konflikter som Koreakrigen, Cubakrisen og Vietnamkrigen.

Videre bør kandidaten ha en oversikt over sentrale internasjonale forsvarsorganisasjoner som NATO og Warszawapakten og kjenne til begivenheter som byggingen av Berlin-muren, samt til Mikhail Gorbatsjov. Det forventes også at kandidaten kan nevne blokkenes kjerneområder.

Avslutningsvis skal kandidaten kunne skissere hvordan hen ville utvikle et eget undervisningsopplegg i skolen som skal behandle dette temaet, hvordan hen ville vektlegge og hvilke didaktiske midler som kan tas i bruk.

2. Kommunismens «fall»:

Drøft sentrale kjennetegn og utviklingstrekk til de østeuropeiske, kommunistiske samfunn etter Andre verdenskrig, forholdet til Sovjetunionen og de kommunistiske samfunns avvikling. Reflekter i denne forbindelsen også over ettervirkninger på dagens samfunn.

Skisser i korte trekk hvordan du ville formidle temaet i din undervisning i skolen og tilpasse elvene.

Sensorveiledning:

Kandidaten bør kunne gi en oversikt over sentrale kjennetegn og utviklingstrekk til kommunismen i de øst-europeiske samfunn. Videre skal kandidaten kunne beskrive situasjonen i Øst-Tyskland med bygging av Berlin-muren og utviklingen frem til murens fall, samt sentrale konflikter og utviklingstrekk i land som for eksempel Polen, Ungarn og Tsjekkoslovakia, med vekt på det skiftende forholdet til Sovjetunionen.

Mikhail Gorbatsjovs reformpolitikk bør nevnes eksplisitt og dens betydning kunne drøftes. Videre bør kandidaten kunne gi en oversikt over de viktigste utviklingstrekk på 1980-tallet og reflekterer over utviklingen av Sovjetunionen, senere Russland, på 1990-tallet. Kandidaten bør i korte trekk også kunne beskrive Sovjetunionens maktpolitikk overfor uteneuropeiske kommunistiske stater. Et viktig element er ellers at kandidaten kan beskrive sentrale trekk av krigen som Russland fører i Ukraina, og hvilken rolle det historiske forholdet mellom Sovjetunionen og Ukraina spiller her.

Avslutningsvis skal kandidaten kunne skissere hvordan hen ville utvikle et eget undervisningsopplegg i skolen som skal behandle dette temaet, hvordan hen ville vektlegge og hvilke didaktiske midler som kan tas i bruk.

EKSAMENSOPPGAVER I ØKONOMISK GEOGRAFI OG GLOBALISERING

**Eksamineres av Ronald Nolet
Ekstern sensor: Rolf Mikkelsen**

Når studentene eksamineres i økonomisk geografi og globalisering diskuterer de følgende problemsstilling:

1. Fattigdom og ulikhet i global utvikling

Kandidaten kan med fordel berøre temaer og sammenhenger som:

- Ulike definisjon og årsaker til fattigdom og ulikhet, måling og forståelse av fattigdom og økt ulikhet, levestandard og livskvalitet
- Utviklingsteorier (avhengighets- og moderniseringsteori), ressursutnyttelse og kritikk
- Handel, utbytting og migrasjon regionalt og globalt
- Teoretiske perspektiver på globalisering (Ny-liberalisme, marxisme og nyere geografiske perspektiver)
- Multinasjonale selskaper- og nasjonalstatens makt og roller i globale utviklingsprosesser
- Globaliseringsdebatten, globaliseringsoptimister og globaliseringspessimister

- Er globaliseringsprosjektet i krise eller finnes det nye muligheter?
- Økonomisk geografis bidrag til analyse og forståelse i tid og rom
- Global utvikling i tid og rom; globaliseringshistorie og nøkkelbegreper frakopling, sårbarhet, motreaksjoner, mobilitet, sammenveving, tilbakekobling, standardisering og kreolisering

2. Økonomisk globalisering og ressursutnyttelse – årsaker og konsekvenser i et flerskalaperspektiv.

Kandidaten kan med fordel berøre temaer og sammenhenger som:

- Globaliseringshistorie og nøkkelbegreper frakopling, sårbarhet, motreaksjoner, mobilitet, sammenveving, tilbakekobling, standardisering og kreolisering
- Økonomisk globalisering fundamentert i en ny-liberalistisk økonomisk tenkning
- Økonomi som sosiale og politisk konstruerte prosesser (formell og uformell økonomi)
- Handel/råvarer, utbytting, nykolonialisme og makt
- Multinasjonale selskaper makt og roller i nasjonale og globale utviklingsprosesser
- Økonomisk globalisering og ressursutnyttelse, bruksverdi og bytteverdi – spenningsforhold og bærekraftig utvikling
- Økonomisk globalisering og arbeidsmarkedet, lavkostland, arbeidskraft og migrasjon.
- Økonomisk globalisering skaper fordeler og ulemper for mennesker på ulike steder, fattigdom og ulikhet, migrasjon og flukt.
- Utviklingsteorier (avhengighets- og moderniseringsteori) og kritikk av disse
- Globaliseringsdebatten, globaliseringsoptimister og globaliseringspessimister

Kandidaten bør kunne reflektere over hvordan dette temaet kan arbeides med i skolen, hvilke didaktisk valg som er hensiktsmessige, samt begrunne disse valgene faglig.

3. Globaliseringens vinnere og tapere?

Kandidaten kan med fordel berøre temaer og sammenhenger som:

- Globaliseringens mange dimensjoner
- Definisjon- og betydningen av økonomisk globalisering med eksempler fra ulike steder
- Konsekvenser av multinasjonale selskapers inntog på verdensmarkedet
- Teoretiske perspektiver på globalisering (Ny-liberalisme, marxisme og nyere geografiske perspektiver)
- Global migrasjonstenkning (Everetts Lee migrasjonsmodell), arbeid og utvikling i tid og rom
- Teoretiske perspektiver på ressursutnyttelse, bruksverdi/bytteverdi, bærekraftig utvikling
- Globalt apartheid? Er globaliseringsprosjektet i krise eller finnes det nye muligheter?
- Global utvikling i tid og rom; globaliseringshistorie og nøkkelbegreper frakopling, sårbarhet, motreaksjoner, mobilitet, sammenveving, tilbakekobling, standardisering og kreolisering
- Økonomisk geografis bidrag til analyse og forståelse i tid og rom

Områdestudie USA

Eksamineres av Håvard Friis Nilsen og Alf Tomas Tønnessen

1. Hvordan oppsto USA? Hva var bakgrunnen for Uavhengighetserklæringen?

Kandidaten bør kunne

- forklare Amerikas status som koloniområde i tiden før 1776 og de tretten kolonier langs Østkysten
- kjenne til slavetrianglet UK – Afrika - Amerika
- forskjellene mellom britisk-lojale farmere i sør og puritanske religiøse flyktninger i nord.
- kjenne til det republikanske frihetsbegrepet som hadde utfordret britisk kongedømme allerede på 1600-tallet, frihet definert som uavhengighet fra vilkårlig makt.
- kjenne til den britiske politikken hvor skatter og avgifter ble innført på vilkårlig vis, og protestene som oppsto, som f.eks. med The Boston Tea Party.
- kjenne til utbruddet av krig etter skuddene i Lexington og bakgrunnen for denne begivenheten.
- Si noe om Thomas Paine og Thomas Jefferson, og også George Washington som militær leder og første president.
- kjenne til og kan si noe om Paines "Common Sense" og Jeffersons rolle i utformingen av Declaration of Independence.
- kjenne til datoen 4. juli 1776 som datoen for signeringen av Uavhengighetserklæringen som feires som dagens nasjonaldag i USA.
- vite hvordan Frankrike støttet USAs krigføring, noe som var avgjørende for seieren, og som også lå grunnlaget for den franske statens svekkelse før revolusjonen i 1789.
- USAs 1776 som forbilde for den franske revolusjonen og moderne republikker i Europa, samt for frigjøringskamper i kolonier fram til vår tid.

2. Gjør rede for årsaker til og konsekvenser av den amerikanske borgerkrigen

Kandidaten bør kunne:

- redegjøre for de motstridende interessene mellom nord og sør, der sørstatene hadde interesse for frihandel og lave toll- og avgifter, mens nordstatene ønsket proteksjonisme for sin industri
- kjenne til slavetrianglet og hvordan slaveriet ble et symbolsk uttrykk for de ulike økonomiske interessene.
- kjenne til framveksten av nye stater i perioden 1776—1861, der balansen mellom fristater og slavestater var avgjørende.
- vite at sørstatene hadde majoritet og kontroll over toll- og avgiftspolitikken inntil 1861, og at da nordstatene vant majoritet og endret politikken i proteksjonistisk retning (bl.a. med "The Morrill Act"), ble konføderasjonen dannet.

- Kjenne til Abraham Lincoln og hans presidentperiode under borgerkrigen, kunne nevne hans tale etter slaget ved Gettysburg
- Kjenne til CSA, konføderasjonen, og si noe om dens prinsipper og General Lee som militær leder.
- Forklare hvordan borgerkrigen har skapt varige spenninger mellom sør og nord som vedvarer til i dag.

3. Republikanerne og Demokratene—hvordan og hvorfor har de endret seg fra borgerkrigen til i dag?

Kandidaten bør kunne:

- Gjøre rede for at Republikanerne grovt sett var industriens parti mens Demokratene var sørstatenes og bøndenes parti.
- Forklare hvordan Republikanerne under borgerkrigen sementerte en proteksjonistisk politikk som tjente industrien i USA på bekostning av sørstatenes jordbruksområder.
- Gjøre rede for Republikanernes suksess som industriparti i perioden 1865—1900, slik at de ble et parti for de velstående sjikt, mens Demokratene ble et parti som talte for statlige overføringer, velferdsordninger og beskyttelse av de svakere lag.
- Forklare at finanskrisen av 1929 la grunnen for det Demokratiske partiets suksess som fanebærer for New Deal-programmet, de etablerte seg som et sosialt anlagt parti i motsetning til Republikanerne som et parti for de velstående. Det Demokratiske partiet fikk mange nye velgere i nord mens Republikanerne ikke fikk mange nye velgere i sørstatene.
- Kjenne til hvordan Lyndon B. Johnsons støtte til Martin Luther King jr. og signering av Borgerrettslovene for første gang førte til en bevegelse mot det republikanske parti i Sørstatene.
- Kjenne til "The Southern Strategy" fra 1960-årene, der Republikanerne gjennom Barry Goldwaters kritikk av Borgerrettsloven og senere Ronald Reagans støtte til Sør-Afrikas apartheid vant stemmer i sørstatene.
- Kjenne til sørstatenes industrialisering etterkrigstiden og vekst i særlig oljeindustrien, med påfølgende vekst i republikanske velgere.